

De Europese Unie: een democratische unie zonder natie

Rogier Dopheide

S1518984

Politicologie

De Europese Unie: een democratische unie zonder natie

Rogier Dopheide

S1518984

Politicologie

Begeleider: Dhr Dr. J. Oversloot

E-mail: r.b.j.dopheide@umail.leidenuniv.nl

Datum: 15-05-2017

Woorden: 8234

De Europese Unie: een democratische unie zonder natie

Abstract

De Europese Unie ondervindt veel kritiek op haar democratische functioneren. Er wordt gesproken over een democratisch tekort. Een van deze kritiepunten wordt verder in deze scriptie toegelicht, namelijk de *no demos* thesis. Eerst worden de belangrijkste instituties van de Europese Unie besproken en zal blijken dat er een tweestrijd is tussen intergouvernementele en supranationale theorie zowel op theoretisch vlak als in de praktijk. Deze tegenstelling zorgt voor veel onduidelijkheid binnen de Europese Unie. De stelling in deze scriptie is dat de Europese Unie een succesvolle democratische unie kan worden met zowel naties van de lidstaten als een overkoepelende Europese natie. Er zijn namelijk gemeenschappelijke waardes binnen de Europese Unie; zoals dat Engels door steeds meer inwoners wordt gesproken en veel Europeanen zich identificeren met de Europese Unie. Een succesvolle democratische unie met zowel een nationale als Europese identiteit is in de toekomst mogelijk.

Keywords: Europese Unie, democratisch tekort, natie

Inhoudsopgave

1. Introductie	p. 4
2. Europese Unie	p. 5
2.1 Europese Commissie	p. 5
2.2 De Raad van de Europese Unie	p. 6
2.3 Europees Parlement	p. 8
2.4 Hof van Justitie van de Europese Unie	p. 9
2.5 Ordinary legislative procedure	p. 10
3. <i>No demos</i> thesis en natiestaat	p. 12
4. Conflict tussen natiestaat en de EU	p. 15
5. Europese <i>demos</i> gecombineerd met nationale identiteit	p. 17
6. Conclusie	p. 22
7. Literatuurlijst	p. 25

1. Introductie

Over de Europese Unie (EU) is veel discussie. Aan de ene kant heeft het vrede en economische welvaart opgeleverd na de Tweede Wereldoorlog. Aan de andere kant is er kritiek op het democratisch tekort binnen de EU. Critici stellen dat een democratische EU niet mogelijk is doordat er geen Europese *demos* is. Met *demos* wordt een groep individuen bedoeld die zichzelf identificeert met een bepaalde politieke gemeenschap. Een *demos* is essentieel doordat het zorgt voor de mobilisatie van effectieve politieke actie. Hiermee wordt bedoeld dat een samenleving haar problemen aan de politiek doorspeelt en er vervolgens actie wordt ondernomen (Schimmelfennig, 2010: 216). Deze *no demos* thesis wordt later in deze scriptie verder toegelicht.

Wetenschappers stellen dat de EU kampt met een democratisch legitimiteitstekort. De dalende opkomst bij de verkiezingen van het Europees Parlement zijn hier een direct gevolg van (Burns, 2015: 164). De vraag is echter of dit wel helemaal correct is. De opkomst kan ook dalen doordat het belang van de verkiezingen afneemt. De discussie over het democratisch tekort is zeer complex en een eenduidig antwoord of oplossing voor het democratisch tekort is vrijwel onmogelijk te geven. Dat wil niet zeggen dat het onbelangrijk is hier onderzoek naar te doen. De EU is namelijk een organisatie met zeer veel macht en de keuzes die gemaakt worden door de EU kunnen voor al haar burgers gevolgen hebben. Het is daarom belangrijk om te behandelen hoe deze beslissingen worden genomen en wat voor inspraak de inwoners van de EU op dit proces hebben.

De kwestie die in deze scriptie wordt behandeld is of er zonder Europese *demos* een succesvolle democratische unie mogelijk is. De hoofdvraag van deze scriptie is:

“Hoe is het mogelijk om zonder Europese *demos* een succesvolle democratische unie te krijgen in Europa?”

Deze vraag wordt beantwoord door eerst te behandelen hoe de EU daadwerkelijk functioneert. De aandacht is vooral gericht op de Europese Commissie, de Raad van de Europese Unie, het Europees Parlement en het Hof van Justitie van de Europese Unie aangezien dit de belangrijkste instituties zijn om het functioneren van de EU toe te lichten. Hierbij ligt de focus op wat de functie van de institutie is, hoe

deze wordt samengesteld en welke rol het ten opzichte van de andere instituties heeft. Daarna wordt toegelicht hoe de wetgevingsprocedure binnen de EU functioneert. Vervolgens wordt er ingegaan op de *no demos* thesis. Er wordt uitgebreider besproken wat deze precies inhoudt. De ontwikkeling van de natiestaat wordt besproken, deze is namelijk belangrijk om te begrijpen waar het standpunt van de *no demos* thesis vandaan komt. Daarna wordt uitgelegd waarom de theorie van natiestaat opbouw niet van toepassing is op de EU. De EU is namelijk een unie met meerdere naties. Een groot deel van de inwoners voelt zich echter ook verbonden met Europa. Het is mogelijk dat in de toekomst er naast de identificatie die de inwoners van de EU hebben met hun eigen land er ook identificatie is met de EU als natie. Wat de identificatie met Europa ook versterkt is het steeds meer spreken van Engels binnen de unie en de gemeenschappelijke waarden die er binnen de lidstaten van de unie zijn. Zo is de liberale democratie de basis van alle lidstaten (Eriksen, 2010: 233). De toekomst van de EU ligt er dan ook niet in om te proberen een Europese natie op te bouwen, maar een combinatie tussen eigen nationaliteit en een Europese identificatie. Tot slot wordt er in de conclusie antwoord gegeven op de hoofdvraag van deze scriptie.

2. Europese Unie

2.1 Europese Commissie

De Europese Commissie is zowel het uitvoerende orgaan als het bestuurlijke orgaan van de EU. De Commissie bepaalt de agenda voor de EU en het implementeert beleid. De Commissie bemiddelt ook tussen het Europees Parlement en de Raad van Europa (Egeberg, 2015: 126). Wat *agenda-setting* betreft, andere instanties zoals het Europees Parlement mogen ook met beleidsvoorstellen komen, alleen heeft de Commissie over het algemeen het laatste woord of deze voorstellen ook daadwerkelijk als beleidsvoorstel worden ingediend. De Commissie heeft alleen niet op alle beleidsterreinen een belangrijke *agenda-setting* rol. Met name op het terrein van buitenlands beleid en defensie heeft de Commissie een minder belangrijke *agenda-setting* rol (Egeberg, 2015: 126).

De commissie moet erop toezien of de lidstaten het EU beleid uitvoeren. Er is echter discussie over hoe machtig de Commissie daadwerkelijk is. Formeel gezien hebben ze namelijk veel bevoegdheden, alleen de intergouvernementele theorie stelt

dat de Commissie geen machtige institutie is doordat de lidstaten in praktijk het belangrijkste zijn (Egeberg, 2015: 128). De neo-functionaristen daarentegen stellen dat de Commissie wel machtig is omdat het een onafhankelijke rol speelt in het beleidsproces. Ook heeft de Commissie besluiten genomen die veel invloed op de EU hebben gehad (Egeberg, 2015: 128).

Het college van de Commissie bestaat uit 28 commissarissen, inclusief de president van de Commissie. De Commissie probeert consensus te bereiken door te discussiëren en te onderhandelen. Als er geen consensus wordt bereikt kan er gestemd worden, dit komt in de praktijk echter zelden voor. Als er wel gestemd wordt telt elke stem één keer en moet er een simpele meerderheid worden behaald (Egeberg, 2015: 129). Commissarissen worden voorgedragen door de president van de Commissie, alleen moeten nationale overheden akkoord gaan met de kandidaat. Er wordt van ze verwacht dat ze onafhankelijk handelen. In de praktijk blijkt dit te kloppen. Ook krijgt de president sinds de jaren negentig steeds meer macht (Egeberg, 2015: 129).

Als de Europese Commissie als de uitvoerende macht van de EU wordt gezien, wordt het niet op een democratische manier verkozen. Nationale overheden moeten namelijk een commissaris goedkeuren (Egeberg, 2015: 129). Een nationaal parlement wordt door haar eigen electoraat verkozen, waarna zij een regering aanstellen. Als er naar Nederland wordt gekeken als voorbeeld, kiest het Nederlandse electoraat de Tweede Kamer. Hierna wordt er een regering samengesteld. Nederlanders hebben dus indirect invloed op de Nederlandse regering. Hierna keurt de Nederlandse premier in de Europese Raad een commissaris voor Nederland goed. Dit is niet democratisch, omdat er vanaf het stemmen van de Nederlandse bevolking naar het benoemen van de commissaris twee lagen tussen zitten. Nederlanders kiezen niet secundair maar tertiair een commissaris. Het Nederlandse volk heeft dus nauwelijks invloed op wat voor commissaris de overheid aanstelt.

2.2 De Raad van de Europese Unie

De Europese Raad en de Raad van de Europese Unie (Raad van de EU) representeren samen de nationale belangen van de lidstaten in de EU. Het raadssysteem speelt een primaire rol in het maken van beleid binnen de EU (Lewis, 2015: 139). Het raadssysteem bestaat zowel uit de Raad van de EU, bestaande uit alle ministers van de lidstaten van een bepaald terrein als de Europese Raad, hierin zitten de 28 staatshoofden. De Raad van de EU en het Europees Parlement worden over het

algemeen gezien als de centrale instituties voor het wetgevingsproces binnen de EU. Technisch gezien is er een Raad van de EU. Dit is echter verwarrend aangezien er tien raden van ministers zijn die onder de Raad van de EU vallen (Lewis, 2015: 141). Ieder met de ministers van een bepaald terrein, zoals bijvoorbeeld buitenlandse zaken. Hierin zitten de 28 ministers van buitenlandse zaken. De ministers zijn echter maar de top van de ijsberg. De permanente staf van de Raad van de EU heet 'Coreper'. Zij zijn verantwoordelijk voor het voorbereiden van raadsbijeenkomsten waaruit vaak intense discussies worden gehouden die de weg vrijmaken om uiteindelijk tot overeenkomst tussen de ministers te komen (Lewis, 2015: 141). Elke lidstaat heeft ook een permanente vertegenwoordiger in Brussel, die onder leiding staat van de EU ambassadeur en die wordt ondersteund door specialisten van verschillende nationale ministeries (Lewis, 2015: 141).

De Raad van de EU maakt het grootste deel van haar beleid aan de hand van een gekwalificeerde meerderheid. Waar voorheen er twee derde van de lidstaten met een voorstel moesten instemmen die samen 62 procent van de Europese bevolking vertegenwoordigden, is deze procedure nu vereenvoudigd door de gewogen stem af te schaffen. Nu geldt er het principe van dubbele meerderheid. 55 procent van de lidstaten moet instemmen en zij moeten minstens 65 procent van de bevolking vertegenwoordigen (Lewis, 2015: 148). Om tegen mogelijke coalitievorming van de grote lidstaten op te treden is er ook een blokkerende minderheid mogelijk. Hierbij zijn vier lidstaten nodig die samen 35 procent van de Europese bevolking vertegenwoordigen. Stemmen is echter een ongebruikelijk fenomeen binnen de Raad van de EU (Lewis, 2015: 148). Meestal kijkt de voorzitter of er een gekwalificeerde meerderheid is behaald en noteert de landen die het niet eens zijn met het voorstel. Een achterliggende reden hiervoor is dat er binnen de EU een cultuur van consensus zoeken is ontstaan en het is niet gebruikelijk af te streven naar een stemming om zo je beleidsvoorstel erdoorheen te drukken (Lewis, 2015: 148).

De interactie tussen de Raad van de EU en de Europese Commissie hebben een belangrijke rol gespeeld bij de Europese integratie. Er is wel een ingebouwde spanning tussen de twee instituties, doordat de Commissie de Europese belangen vertegenwoordigt en de Raad van de EU de belangen van de lidstaten (Lewis, 2015: 151). De Raad van de EU staat echter op afstand van het Europees parlement. Dit veranderde toen het Europees Parlement samen met de Raad van de EU wetgever is geworden. Het huidige systeem lijkt in zekere zin op het bicameraal systeem van

federale staten, alleen blijft de relatie tussen de Raad van de EU en het Europees Parlement beperkt (Lewis, 2015: 151). Deze aanname van Lewis (2015) is wat voorbarig, doordat de Raad van de EU helemaal niet in kamerverband tot wetgeving komt. Het heeft geen gekozen volksvertegenwoordigers die met elkaar in debat gaan om wetgeving tot stand te krijgen. Beide instituties hebben invloed op de wetgevingsprocedure, alleen dit is verre van bicameraal doordat alleen het Europees parlement een gekozen “kamer” heeft.

2.3 Europees Parlement

Het Europees Parlement (EP) is de enige direct verkozen institutie binnen de EU. In haar begintijd had het EP weinig macht. Na verloop van tijd is dit veranderd. Onder het verdrag van Lissabon heeft het EP een reeks aan bevoegdheden gekregen die vergelijkbaar zijn met de macht die een nationaal parlement heeft (Burns, 2015: 156). Het EP heeft op drie gebieden macht, ten eerste invloed op de begroting van de EU, ten tweede kan het de Europese Commissie onderzoeken, benoemen en afzetten. Tot slot kan het voorstellen van de Europese Commissie amenderen en afwijzen.

Wat de begroting betreft heeft het EP veel moeite moeten doen om meer invloed te krijgen. Dit resulteerde in meerdere confrontaties met de Commissie en de Raad van de EU. Uiteindelijk werden in het verdrag van Lissabon de mogelijkheden van het EP om de begroting te amenderen vergroot tot op alle gebieden (Burns, 2015: 158). Nu hebben het EP en de Raad een gezamenlijke begrotingsautoriteit gebaseerd op wederzijds respect en erkenning om stabiele EU uitgaves te bewerkstelligen (Burns, 2015: 158).

Het EP heeft verder het recht om de hele commissie uit haar functie te zetten, hier heeft het EP echter nooit gebruik van gemaakt. Het EP heeft formeel gezien niet de bevoegdheid om de Commissie te benoemen. Wel heeft het de bevoegdheid om een potentiële president te vetoën (Burns, 2015: 158). In het verdrag van Lissabon is afgesproken dat de potentiële president met een absolute meerderheid van het EP moet worden ingestemd en als dit niet het geval is er een nieuwe kandidaat moet worden benoemd. Hier maakte het EP in 2014 gebruik van met de zogeheten *spitzen kandidaat*, wat inhoudt dat de president van de grootste partij van de verkiezingen afkomstig moet zijn (Burns, 2015: 158). Het EP heeft dus grote invloed op wie de president van de Commissie wordt.

Het EP vertegenwoordigt samen met de Raad van de Europese Unie de wetgevende macht van de EU. Zowel het EP als de Raad van de EU moet instemmen met een wet. Het EP is er bijvoorbeeld in geslaagd om de milieustandaarden en consumentenstandaarden te verhogen. Ook zijn de vrijheden van burgers verbeterd (Burns, 2015: 160).

De verkiezingen voor het EP worden elke vijf jaar gehouden. Het stelsel is gebaseerd op proportionele representativiteit. Er bestaan wel verschillen tussen de lidstaten, zo heeft het Verenigd Koninkrijk bijvoorbeeld een regionale lijst, terwijl Italië een nationale lijst heeft. Het EP heeft echter te maken met een dalende populariteit, wat af te lezen valt aan de dalende opkomst bij verkiezingen (Burns, 2015: 164). Voor deze dalende opkomst zijn meerdere verklaringen. Ten eerste worden de verkiezingen voor het EP gezien als een *second-order* verkiezing. Het wordt minder belangrijk geacht dan de verkiezingen voor het nationale parlement. Verder worden de campagnes georganiseerd door landelijke partijen in plaats van Europese groepen (Burns, 2015: 164).

De twee verklaringen die Burns (2015) geeft verklaren niet waarom de opkomst daalt. Als de verkiezingen namelijk *second-order* zijn moet de opkomst altijd al laag zijn geweest. Verder worden de campagnes altijd al landelijk georganiseerd. Dit verklaart ook niet waarom de opkomst daalt. Het EP kampt dus met een groot probleem: Het EP is namelijk een democratisch verkozen institutie die de Europese bevolking moet vertegenwoordigen. De legitimiteit van het EP wordt ondermijnd door de dalende opkomst (Burns, 2015: 164). Als er weinig mensen stemmen is het lastig om te claimen dat het EP het Europese volk vertegenwoordigt.

2.4 Hof van Justitie van de Europese Unie

Het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU) heeft als doelstelling toezicht te houden op de interpretatie en toepassingen van de verdragen van de EU door de lidstaten. Het bestaat uit drie rechtbanken, namelijk het Hof van Justitie, de algemene rechtbank en het Civiele Dienst Tribunaal (Kapsis, 2015: 167). Het HvJEU heeft een beperktere rol dan de nationale rechtbanken. De jurisdictie ligt alleen bij specifieke gebieden van Europees beleid waar de lidstaten mee hebben ingestemd. Alleen naarmate de Europese integratie groter werd, kreeg het HvJEU meer macht om het publieke vertrouwen in de EU en democratische legitimiteit te waarborgen. Er was behoefte aan een onafhankelijke rechterlijke macht die hier toezicht op hield. Het Hof

van Justitie heeft een significante rol gespeeld in het proces van Europese integratie, waarbij het zowel een juridische als politieke rol speelde (Kapsis, 2015: 168).

Het Hof van Justitie bestaat uit 28 rechters, elke lidstaat levert er een. Er zijn negen Advocaten-Generaals. De rechters horen zaken en nemen beslissingen, terwijl de Advocaten-Generaals onpartijdig en onafhankelijk hun mening geven voorafgaande aan het doorslaggevende besluit. De meningen zijn niet bindend maar hebben wel invloed op de uitkomst van een rechtszaak. De rechters en Advocaten-Generaals worden door de lidstaten aangesteld in overeenstemming met hun nationale traditie (Kapsis, 2015: 170). Zes van de negen Advocaten-Generaals worden aangesteld door de zes grootste lidstaten. De andere drie worden afwisselend aangesteld door de overige lidstaten. De rechters worden wisselend voor zes jaar aangesteld, waardoor een deel van de rechters elke drie jaar wordt vervangen (Kapsis, 2015:170).

De juridische procedures van het HvJEU vallen te onderscheiden in directe acties, die rechtstreeks voor het Hof van Justitie worden voorgeleid en waar ook direct een beslissing wordt genomen. Verder zijn er prejudiciële beslissingen die het HvJEU bereiken via overleg tussen de nationale rechtbanken en het HvJEU die advies van het HvJEU willen over de interpretatie van een EU wet (Kapsis, 2015: 171).

2.5 Ordinary legislative procedure

Nu de uitvoerende, wetgevende en rechterlijke macht van de EU zijn behandeld, wordt er kort ingegaan op hoe wetgeving tot stand komt in de EU. Alle lidstaten afzonderlijk, de Europese Commissie, het EP en de Raad van de EU spelen hier een belangrijke rol in. Het proces is echter zeer complex. Er wordt altijd gebalanceerd tussen de verschillende niveaus; namelijk het Europese niveau, het nationale niveau en het sub-nationale niveau. Het HvJEU is het hoogste rechtsorgaan van de EU (Drachenberg & Brianson, 2015: 198). Alleen de uitvoerende en wetgevende functies hebben gemixte verantwoordelijke actoren. De Raad van de EU en het EP delen de wetgevende functie. Het toezicht of lidstaten wel daadwerkelijk het beleid uitvoeren wordt vooral gedaan door de Commissie. De lidstaten zijn namelijk zelf verantwoordelijk voor het uitvoeren van EU beleid (Drachenberg & Brianson, 2015: 198).

Er is echter ook spanning tussen de soevereiniteit van de lidstaten en de toenemende bemoeienis van de EU op gebieden die niet zijn vastgesteld in het

Verdrag van Rome. In de EU is het subsidiariteitsbeginsel van kracht. Dit houdt in dat lidstaten in eerste instantie zelf hun eigen beleid bepalen. De EU bemoeit zich alleen met beleid als het beter geregeld kan worden op Europees gebied. Door bijvoorbeeld economische schaalvoordelen kan bepaald beleid beter op Europees niveau worden gereguleerd (Drachenberg & Brianson, 2015: 198). De EU bemoeit zich dus alleen op gebieden die beter Europees dan nationaal geregeld kunnen worden. Denk hierbij aan bijvoorbeeld milieubeleid. De EU had op dit gebied eerst geen formele macht, terwijl het nu wordt gezien als een van de voorlopers op het gebied van het tegengaan van klimaatverandering in de wereld (Drachenberg & Brianson, 2015: 198).

De *ordinary legislative procedure* (OLP) is het meest voorkomende proces waarbij wetgeving binnen de EU tot stand komt. De EU heeft een vage scheiding van machten op zowel horizontaal niveau (tussen de instituties) als op verticaal niveau (tussen de EU en het nationale niveau). In het Verdrag van Lissabon staat dat de Commissie alle ontwerp wetsvoorstellen op hetzelfde moment naar zowel de nationale parlementen, de Raad van de EU en het EP stuurt. Hiermee kunnen de lidstaten vaststellen of de wet in overeenstemming is met het subsidiariteitsbeginsel (Drachenberg & Brianson, 2015: 202). Als het voorstel publiek wordt gemaakt worden de *interest groups* actief. De Raad van de EU en het EP nemen hun standpunt over de wet in. Achter de schermen is er dan ook contact tussen de nationale ministers, Coreper en Europarlementariërs. Deze informele dynamiek is geïnstitutionaliseerd aan de hand van *Trilogues*, dit zijn bijeenkomsten tussen vertegenwoordigers van het EP, Raad van de EU en Commissie met als doel compromissen te bewerkstelligen over de bepaalde wetten (Drachenberg & Brianson, 2015: 202).

De OLP vereist een gekwalificeerde meerderheid bij de Raad van de EU en een absolute meerderheid in het EP. De commissie ontvangt geamendeerde versies van hun voorstel van zowel de Raad van de EU als het EP. De Commissie herziet dan haar eigen voorstel om beide instituties tegemoet te komen. Als dit niet lukt wordt er een comité in het leven geroepen met een gelijk aantal leden die het EP representeren als de Raad van de EU. Als het comité onsuccesvol is gaat de wet niet door, dan wordt het voorstel in stemming gebracht bij het EP en de Raad van de EU. Zo'n comité komt echter maar één of twee keer per jaar voor (Drachenberg & Brianson, 2015: 202). Wanneer een wet is ingestemd implementeren de lidstaten de wet aan de hand van hun eigen nationale systeem en processen. Als de implementatie niet

compleet is kunnen lidstaten vervolgd worden door het Hof van Justitie (Drachenberg & Brianson, 2015: 205).

3. *No demos* thesis en natiestaat

Nu de belangrijke instituties van de EU en de wetgevingsprocedure besproken zijn, valt het op dat de EU aan de ene kant een internationale organisatie is waarbij landen gezamenlijk beslissingen nemen die goed zijn voor hen. Dit zie je terug bij de OLP waar alle lidstaten het ontwerpvoorstel ontvangen zodat ze kunnen kijken of het overeenkomt met het subsidiariteitsbeginsel. Verder worden er in de Raad van de EU afspraken tussen lidstaten gemaakt. Aan de andere kant heeft de EU met de Commissie een institutie die in het Europees belang handelt en is er een gekozen parlement dat steeds meer macht krijgt binnen de EU. Door deze tegenstelling kan er nog niet gesproken worden van een succesvolle democratische unie. De vraag is wat dan wel nodig is voor een succesvolle democratische unie aangezien institutionele wijzigingen dit probleem niet gaan oplossen. Er moet dus naar diepere oorzaken van het democratische tekort van de EU worden gekeken en of hier oplossingen voor te vinden zijn.

De EU beschikt niet zoals de meeste staten over gecentraliseerde machten zoals dwang (aan de hand van leger en politie) en de herverdelingsfunctie. Aan de andere kant is het Europese multinationale systeem ingebed in een waardengemeenschap waarbij de liberale democratie de geaccepteerde standaard van legitieme politieke autoriteit is (Schimmelfennig, 2010: 212). Verdere Europese democratisering is volgens de *no demos* thesis niet mogelijk. Doordat de EU geen Europees volk heeft kan het niet verder democratiseren. Met *demos* wordt hier bedoeld dat individuen zichzelf samen met anderen identificeren als leden van een eigen politieke gemeenschap (Schimmelfennig, 2010: 216). Deze *demos* moet in staat zijn tot effectieve politieke actie, wat inhoudt dat er gedelibereerd moet worden over politiek relevante onderwerpen in de publieke sfeer. Vervolgens moeten die politieke belangen georganiseerd en gemobiliseerd worden. In Europa wordt er niet aan deze vereisten voldaan en is er maar een zwakke ontwikkeling naar een Europese *demos* volgens de *no demos* thesis (Schimmelfennig, 2010: 216).

Een deliberatieve democratie is een democratie waarin vrije en gelijke burgers beslissingen nemen. Deze beslissingen worden vervolgens gerechtvaardigd in een proces waarin burgers elkaar redenen geven voor de genomen beslissingen. Deze

redenen moeten onderling geaccepteerd worden en algemeen toegankelijk zijn. Het doel van het maken van beslissingen moet het bereiken van een consensus zijn die bindend voor alle burgers is. Alleen moeten deze beslissingen ook in de toekomst kunnen worden veranderd (Gutmann & Thompson, 2004: 7).

Een ander begrip dat toegelicht moet worden is publieke sfeer doordat er veel discussie is over een Europese publieke sfeer. De publieke sfeer is een ruimte in het persoonlijke leven van een groep waarin een publieke opinie gevormd kan worden. De toegang moet gegarandeerd zijn voor alle burgers. Verder is het een forum voor rationele deliberatie, ligt de publieke sfeer tussen de private sfeer en de overheid en moet er een gelijke participatie tussen burgers zijn binnen de publieke sfeer (Habermas, 1974: 49). Bij de publieke sfeer als een politiek concept is het belangrijk dat er gelijkheid van wet is. Er is namelijk spanning in de publieke sfeer tussen individuele vrijheid en sociale solidariteit (Schulz-Forberg & Stråth, 2010: 71). Wat betreft de publieke sfeer in Europa beschrijft Habermas dat de Europese publieke sfeer tot de dag van vandaag aan het groeien is (Schulz-Forberg & Stråth, 2010: 89).

De Europese publieke sfeer ontwikkelt zich in publieke debatten die gaande zijn binnen heel Europa en wordt gekenmerkt door communicatienetwerken die over de grenzen gaan. De Europese publieke sfeer is echter niet sterk. De reden hiervoor is dat een gecentraliseerde Europese macht nooit heeft bestaan en er is nooit een officiële representatieve Europese overheid geweest die een actor is in de publieke sfeer (Schulz-Forberg & Stråth, 2010: 95-96).

In Europa domineren de nationale identiteiten. Minder dan 15% van de bevolking van de EU identificeert zich zelf exclusief of primair als Europeaan. Terwijl ongeveer 40% vinden dat ze alleen een nationale identiteit hebben (Schimmelfennig, 2010: 216). Met name hoog opgeleide mensen beschouwen zich als Europeaan, wat betekent dat er een klassentegenstelling is in de Europese *demos*. Het patroon van nationale identiteit is de afgelopen decennia stabiel gebleven. Het is echter onwaarschijnlijk dat dit patroon op korte termijn doorbroken gaat worden aangezien de belangrijke middelen en instituties hiervoor, zoals massamedia, onderwijs en taal worden gedomineerd door de natiestaten binnen de EU (Schimmelfennig, 2010: 217).

Taal is volgens de *no demos* thesis zeer belangrijk. Niet alleen voor een gemeenschappelijke identiteit maar ook voor democratische deliberatie en mobilisatie van de bevolking. De ontwikkeling van één Europese publieke sfeer is onmogelijk

doordat er een zeer grote linguïstische diversiteit binnen de EU is (Schimmelfennig, 2010: 217).

Voor een *demos* zijn tot slot niet alleen een gemeenschappelijke identiteit en publieke sfeer nodig. Politieke structuren zijn ook essentieel, waarin de preferenties van de *demos* door middel van politieke deliberatie en onderling overleg tot uiting komen. Waarna deze preferenties vervolgens gemobiliseerd, samengevoegd en gerepresenteerd worden in het politieke systeem van een staat (Schimmelfennig, 2010: 217). Met deze structuren worden bijvoorbeeld politieke bewegingen of politieke partijen en haar coalities bedoeld. De EU ondermijnt echter het proces van politieke structurering. Er worden namelijk selectief interne grenzen verwijderd (economische en juridische) en externe grenzen worden opengesteld (flexibele integratie niet-lidstaten) (Schimmelfennig, 2010: 217).

Om het proces van democratisering van de EU duidelijk te verklaren moet eerst de klassieke theorie over de opbouw van de natiestaat kort worden toegelicht. Dit is nodig omdat hierna wordt verklaard waarom deze theorie niet opgaat voor de EU. Allereerst moet er gedefinieerd worden wat precies een staat is. Linz en Stepan (1996: 17-18) hanteren hiervoor het kenmerk dat een staat een organisatie is die bindende autoriteit moet hebben in een territorium. Andere kenmerken zijn dat een staat autonoom moet zijn en het erkend moet worden als een soevereine staat.

Staatsopbouw en natieopbouw zijn twee overlappende concepten, echter zijn het conceptueel en historisch verschillende processen (Linz & Stepan, 1996: 20). De staatsopbouw is geen organisch proces dat zich langzaam ontwikkelt, in tegendeel; het is juist gecreëerd. Staatsopbouw was er ook al eeuwen voor het idee van de natie, laat staan de natiestaat. Zelfs tot aan de Franse Revolutie was het staatsopbouwproces niet gebaseerd op een nationaal sentiment, bewustzijn of identiteit (Linz & Stepan, 1996; 20).

Om dit proces te begrijpen moet eerst uitgelegd worden wat Linz en Stepan bedoelen met natie en natiestaat. Weber stelt dat een natie toebehoort aan gemeenschappelijke waarden binnen een groep mensen. Bepaalde groepen hebben een specifiek sentiment van solidariteit in de ogen van andere groepen (Linz & Stepan, 1996: 21). Een natie is niet per se identiek aan de personen die in een staat wonen. Er zijn geen duidelijke regels over het lidmaatschap van een natie. Het heeft ook geen organisatorische kenmerken zoals een staat. Zonder een denkbeeldige gemeenschap is er geen natie (Linz & Stepan, 1996: 22). Tot slot kwam het proces van

natiestaatsopbouw op ongeveer halverwege de 19de eeuw. Natiestaatsopbouw houdt in dat een natie in een eigen staat wilt leven. De natie wilt door zichzelf bestuurd worden en niet door een andere natie.

Het proces van Europese democratisering moet verklaard worden buiten de opvattingen van de natiestaat. Naar de natiestaat kijkende valt de Europese politieke integratie niet te verklaren. Over het algemeen geldt dat hoe groter de politieke gemeenschap wordt, hoe meer machten gedelegeerd moeten worden om efficiënt te kunnen functioneren. Hoe langer de keten van onderhandelingen tussen het volk en de politici wordt, hoe indirecter en minder vaak participatie van burgers in de politiek voorkomt. Dit proces leidt er toe dat collectieve identiteit en gemeenschapsgevoel vermindert (Schimmelfennig, 2010: 219). De EU is een gemeenschap van gemeenschappen in plaats van een gemeenschap van individuen. In de EU worden dan ook met name deze verschillende gemeenschappen gerepresenteerd en in mindere mate de individuen die in de EU wonen. Op *thick* niveau is het ontwikkelen van een Europese nationaliteit mislukt waardoor de nationale identiteit binnen de EU in stand blijft (Schimmelfennig, 2010: 220). Op *thin* niveau echter is de identiteit binnen de EU gebaseerd op waarden en normen die in een liberale democratie bestaan. Als deze factoren gecombineerd worden kan worden gezegd dat de EU een liberale democratische civiele gemeenschap is bestaande uit meerdere nationale gemeenschappen (Schimmelfennig, 2010: 220).

De Europese integratie valt niet binnen de theorie van natiestaat opbouw. De redenen hiervoor worden uitgebreider toegelicht onder het kopje: ‘conflict tussen natiestaat en de EU.’ Er moet verder gekeken worden of het ontbreken van een natie een groot probleem is voor Europese integratie. Hoewel er geen Europese *demos* is zijn er wel gemeenschappelijke waarden binnen de EU. De vergrote afstand tussen burgers en politici kan betekenen dat een enkele *demos* niet essentieel hoeft te zijn voor een democratische unie. Dit wordt in deze scriptie verder toegelicht na het kopje: ‘conflict tussen natiestaat en de EU’.

4. Conflict tussen natiestaat en de EU

Het huidige idee van de natiestaat is aan het afzakken. De natiestaat heeft namelijk door het proces van de Europese integratie macht verloren en het is de vraag of ze het monopolie op de loyaliteit van haar burgers kan behouden. Zowel de EU als de natiestaten hebben moeite met de strijd om identiteit, de EU om het te verkrijgen en

de natiestaat om het te behouden (Harris, 2011: 92). De EU heeft moeite met identiteit verkrijgen doordat de economische vooruitgang en politieke verandering die het heeft gemaakt niet aanslaat bij de inwoners van de EU. De natiestaten hebben moeite om hun identiteit te behouden doordat er steeds meer twijfel door de Europese integratie is ontstaan waar de loyaliteit van de inwoners van de EU ligt (Harris, 2011: 92). De EU en de natiestaat zijn niet alleen verschillende politieke gehelen die wederzijds afhankelijk van elkaar zijn. Ze hebben ook volgens Harris (2011: 92) historische en politieke verschillende rollen. De grootste prestatie van de natiestaat is namelijk de evolutie van een etnische identiteit in een politieke organisatie van de staat gecombineerd met soevereine macht over haar territorium en de politieke bestemming van haar burgers. Harris (2011) stelling kan ook worden omgedraaid. Eerder in dit paper is namelijk aangetoond dat in het verleden juist de politieke organisatie een natie integreerde en een natiestaat vormden. Het doel van de EU is het loskoppelen van nationaliteit, territorium en soevereiniteit (Harris, 2011: 92). Deze stelling van Harris is wat voorbarig aangezien de EU heeft aangegeven in haar verdragen een unie te zijn met meerdere nationaliteiten.

Als gekeken wordt naar het proces van natiestaat ontwikkeling blijkt dat dit een lang en pijnlijk proces was. Als de natiestaten niet langer voldoen aan de verwachtingen van de samenleving, dan zal de aanpassing van de relatie tussen natie en staat net zo lang en pijnlijk gaan worden (Harris, 2011: 92). Op dit moment in de geschiedenis is de natiestaat de belangrijkste beschermer van culturele en fysieke veiligheid van de bevolking en het belangrijkste raamwerk voor de distributie van materiele en culturele middelen. De natiestaat heeft ook een monopolie op het concept van identiteit. De EU moet veel inzet tonen om dit proces te doorbreken, doordat de EU nu bestaat uit natiestaten (Harris, 2011: 92). Wat Harris hier stelt is niet helemaal waar. De inwoners van de EU hebben namelijk zowel een verbondenheid tot de nationale identiteit als met de Europese identiteit. Dit blijkt uit onderzoek van de Eurobarometer (2014). Een combinatie tussen nationale en Europese identiteit is mogelijk.

De EU probeert een besef van politieke gemeenschap, sociale solidariteit, respect en loyaliteit voor haar instituties te creëren. Om dat te bereiken wordt de nadruk gelegd op een proces vergelijkbaar met een proces van staatsopbouw. Het proces op EU niveau kan alleen slagen als het boven de natiestaat staat. Echter moet er wel rekening met de bestaande culturele identiteiten worden gehouden (Harris,

2011: 97). Ideologisch, politiek en historisch is dit een ongebruikelijke ontwikkeling waar burgers zich tegen verzetten, doordat hun politieke, symbolische en culturele bewustzijn nog steeds elke dag door de natiestaat wordt versterkt. De EU is niet overtuigend in het vormen van een gemeenschappelijke politieke identiteit voor het Europese volk (Harris, 2011: 97-100).

De natiestaat bevindt zich echter in een periode waarin haar continuïteit wordt doorbroken. De sociale orde is aan het veranderen, het monopolie van macht van de natiestaat binnen en buiten haar grenzen is aan het eroderen, haar rol in de relatie tussen individu en staat is veranderd en de ruimte voor politieke discussie is verplaatst vanuit nationaal standpunt naar verschillende andere gebieden. Sommigen op regionaal gebied, anderen grensoverschrijdend en weer anderen naar Brussel (Harris, 2011: 102). Ook al verandert de natiestaat, de gebondenheid van burgers aan de natiestaat is nog altijd sterker dan de gebondenheid aan de EU. Dit kan door de tijd heen wel veranderen. Identiteit is namelijk niet statisch, het wordt namelijk gevormd en hervormd naar omstandigheden en aspiraties van de naties en etnische groepen (Harris, 2011: 103).

Harris (2011) gaat er in zijn analyse te veel van uit dat de EU faalt in het creëren van een Europese natie. Dit is namelijk niet de doelstelling van de EU. In haar verdragen staat duidelijk dat de EU meerdere volken bevat. Ze stellen dat de EU een unie is van verschillende volkeren en lidstaten die echter wel gemeenschappelijke waarden delen. Het is niet het doel van de EU om een superstaat te creëren. Het is wel mogelijk dat de EU een succesvolle democratische unie wordt waarin burgers zijn gebonden aan meerdere politieke identiteiten.

5. Europese *demos* gecombineerd met nationale identiteit

De EU is een democratische unie die voorbij gaat aan de natiestaat. Zoals eerder voorbijgekomen is, is de EU geen intergouvernementele organisatie die wordt bestuurd door de natiestaten. De EU heeft ook supranationale kenmerken, zoals het EP en de Europese Commissie (Eriksen, 2009: 3). Tegenwoordig zijn politieke gemeenschappen niet alleen maar nationaal. Het idee dat een natie zijn land zelf regeert gaat misschien niet meer op in deze tijd (Eriksen, 2009: 8).

Er zijn drie posities te onderscheiden als het gaat om wederzijdse afhankelijkheid tussen de lidstaten en hoe het democratisch tekort binnen de EU kan worden opgelost. De eerste stelt dat de natiestaat essentieel is voor de democratie. De

ationale democratieën worden ondermijnd door huidige globalisatie en het proces van Europese integratie (Eriksen, 2009: 11). Sociaaldemocraten en communitaristen zien het proces van Europese integratie als een neoliberale, supranationale orde. Deze orde ondermijnt het huidige systeem van risicoregulatie en een zekere mate van solidariteit die aan de basis staat van de Europese welvaartsstaten (Eriksen, 2009: 11).

De tweede positie is die van transnationalisten en *multi-level governance* geleerden. Zij beargumenteren dat de uitdagingen waar de EU voor staat niet zijn bedoeld om de natiestaat te redden dan wel een Europese democratische staat te bewerkstelligen. De EU is een mogelijk alternatief voor de natiestaat (Eriksen, 2009: 12). Ze zien de EU als een nieuwe overheidsstructuur die een alternatief kan zijn voor de natiestaat. Een mix van supranationale organisaties, transnationale autoriteiten en overheidsnetwerken maken regelgeving die boven de nationale staten staat (Eriksen, 2009: 12).

De derde, kosmopolitische positie in het debat focust zich op Europa dat relevant is voor het bewerkstelligen van kosmopolitisme. De EU is een nieuw soort gemeenschap, waarin ook bijvoorbeeld de Verenigde Naties (VN) een belangrijke rol gaat spelen. De ontwikkeling van de EU en de VN zien zij als het begin van een nieuwe democratische wereldorde (Eriksen, 2009: 13).

Om te kijken of een democratische unie mogelijk is zonder een *demos* moet er gekeken worden naar het EP. Dit is namelijk de enige instantie die de Europese bevolking direct representeert. Een goed functionerend parlementair systeem is een minimum voor het functioneren voor de EU, omdat hier de verschillende naties bij elkaar komen en met elkaar delibereren. Het parlementaire systeem is in de huidige Westerse samenleving zeer belangrijk voor een democratisch bestuur (Eriksen, 2009: 216). Zoals eerder genoemd heeft het EP steeds meer macht gekregen binnen de EU. De theorie hier achter uit het deliberatieve perspectief is dat het EP haar rol binnen de instituties van de EU vervult door de volkssoevereiniteit te belichamen. Het EP heeft lang gestreden voor erkenning. Bij die strijd om erkenning hoort ook het versterken van de positie van het EP tegenover de Commissie, de Raad en de lidstaten (Eriksen, 2009: 216).

In het verdrag van Lissabon staat dat de representatieve democratie het uitgangspunt is voor het functioneren van de EU. Verder wordt er gemeld dat de burgers direct worden gerepresenteerd in het EP. Om van de EU een democratische unie te maken is een democratisch gekozen parlement nodig (Eriksen, 2009: 217).

Eriksen stelt dat de Europese verkiezingen een *second-order* verkiezing zijn doordat er een lage opkomst is en er geen geschikt breed Europees partijsysteem is. Deze aanname is niet correct aangezien er voorheen wel een hoge opkomst was en er toen ook nog geen breed Europees partijsysteem was. Het parlement is ook niet de soevereine wetgever doordat ze de wetgevende taken delen met de Raad van de EU. Er zijn geen gemeenschappelijke verkiezingen gebaseerd op een gemeenschappelijke verkiezingswet en de campagnes focussen zich vooral op nationale onderwerpen. De band tussen het electoraat en de parlementariërs is ook nog zwak (Eriksen, 2009: 217).

Volgens veel EU-analisten kan het EP niet één op één vergeleken worden met een sterk nationaal parlement. De kritiek zit hem er in dat onder de Europese bevolking geen gemeenschappelijke identiteit bestaat. Geen natie die verbonden is aan de hand van een gemeenschappelijke taal, cultuur en tradities (Eriksen, 2009: 218). Parlementarisering kan negatief uitwerken zolang er geen Europese gemeenschappelijke identiteit is die een identiteit, scheidslijnen, coalities en een overheid/oppositie kan creëren. Een gemeenschappelijke Europese identiteit kan ook de basis zijn voor Europese verkiezingen en een Europees partijsysteem (Eriksen, 2009: 218). Volgens de communitaristen zijn er echter wel prepolitieke waarden die een gemeenschappelijke Europese identiteit kunnen vormen (Eriksen, 2009: 219). Het debat over een Europese *demos* gaat vooral tussen critici die stellen dat er geen Europese identiteit is en daardoor het EP nooit volledig zou kunnen functioneren. Aan de andere kant zijn er met name communitaristen die van mening zijn dat er wel een basis is voor een Europese identiteit. Hierdoor zou het EP volgens hen wel kunnen functioneren. De liberale democratie is namelijk de leidraad van de meeste landen binnen de EU (Eriksen, 2009: 219). De gemeenschappelijke waarden vormen dan de basis van het Europees Parlement, doordat een parlementaire vorm van regeren breed wordt gedragen binnen de lidstaten.

Het belang van een gemeenschappelijke identiteit ligt er volgens Eriksen (2009, 219) in dat zonder een collectieve identiteit die een groep personifieert er geen autoriteit kan worden overgedragen om in de naam van de groep te regeren. Dit wordt ook wel de *non-majoritarian source of legitimacy* genoemd. Er is een zekere mate van eenheid nodig en criteria waaraan de mensen die aan de wet gebonden zijn gelijk zijn.

Voor de meeste mensen die zich verbonden voelen met de EU komt de verbondenheid op de tweede plaats. Ze voelen zich ten eerste verbonden met hun nationale identiteit. De vraag is echter of deze identiteit kan transformeren. In een structuur met meerdere lagen zoals de EU gaat het er vooral om dat persoonlijke vrijheden worden gewaarborgd (Eriksen, 2009: 222). Met persoonlijke vrijheid wordt de vrijheid van individuen en gemeenschappen om hun idee van een goed leven na te streven bedoeld. Dit houdt in dat men het leven naar eigen inzicht in kan richten binnen een systeem van wederzijdse verplichtingen. Vanuit dit perspectief hoeft er niks tegenstrijdig te zijn aan een gevoel van Europese identiteit enerzijds en anderzijds de primaire emotionele verwantschap aan het vaderland. De democratische rechten van de burgers die zijn ontstaan in de natiestaten zouden zich dan verbinden in politieke debatten en regelgeving met inwoners uit andere lidstaten (Eriksen, 2009: 222).

Onderzoek uit de Eurobarometer in 2007 kan deze stelling ondersteunen. 58% van de EU burgers gelooft namelijk dat hun eigen land profiteert van het lidmaatschap aan de EU. Op de vraag wat de EU voor hen persoonlijk betekent antwoordde 12% een verlies van culturele identiteit. 52% antwoordde hierop dat ze kunnen reizen, studeren en werken waar ze willen binnen de EU (Eriksen, 2009: 222). Ondanks dat burgers binnen de EU zich minder verbonden voelen met de EU dan met hun vaderland, hoeft dit niet te betekenen dat een Europese politieke identiteit in conflict komt met de nationale identiteit (Eriksen, 2009: 223).

Uit recenter onderzoek van de Eurobarometer blijkt dat bijna twee derde van de inwoners van de EU zich burger van de EU voelt. Ongeveer 40% voelt zich alleen met zijn eigen nationaliteit verbonden en ongeveer 50% voelt zich zowel met haar eigen nationaliteit als met de Europese nationaliteit verbonden (Eurobarometer, 2014). De cijfers over het gevoel van nationale identiteit en Europese identiteit zijn redelijk stabiel. Ze zijn de afgelopen jaren niet sterk gestegen of gedaald. Doordat bijna twee derde van de inwoners van de EU zich ook EU burger beschouwt, is het goed mogelijk dat de EU een democratische unie wordt met meerdere identiteiten of naties. De inwoners van de EU voelen zich in dit geval verbonden met de Europese politieke gemeenschap en zoals als we eerder in deze scriptie hebben gelezen is de verbondenheid tot een politieke gemeenschap essentieel voor het functioneren van een democratie.

Engels is ook in toenemende mate de lingua franca binnen de EU. Meer dan 200 miljoen burgers binnen de EU spreken Engels als moedertaal of aangeleerde taal. Dit is ongeveer evenveel als het aantal Frans en Duits sprekenden bij elkaar (Eriksen, 2009: 132). Een Brexit zal dit aantal met ongeveer 80 miljoen mensen doen afnemen. Als de taal en politieke identiteit gescheiden worden van haar nationale tegenhangers binnen de EU en daarmee niet in conflict raken met elkaar, is een Europese *demos* mogelijk. Deze Europese *demos* is bereid om democratische debatten met elkaar aan te gaan en bindende beslissingen te willen nemen met elkaar. Deze Europese *demos* is niet zo onwaarschijnlijk als wordt gedacht doordat de inwoners van de EU zich identificeren met de EU en Engels steeds meer de dominante taal binnen Europa wordt (Eriksen, 2009: 223). Een Europese *demos* zou dan mogelijk zijn in combinatie met een nationale identiteit.

Het creëren van een Europese *demos* is namelijk zeer lastig. Er zijn symbolische pogingen gedaan in de vorm van paspoorten, een vlag, een volkslied en substantiëler via bijvoorbeeld een Europees grondwettelijk verdrag. Deze pogingen zijn echter niet geslaagd (Ward, 2010: 123). Ook hieruit valt op te maken dat de EU niet moet proberen een natiestaat te worden, maar idealiter een democratische unie met een Europese *demos* naast de nationale identiteit. Een probleem is echter dat de EU volgens een stroming geleerden niet kan voldoen aan de normen, waarden en processen van een liberale democratische staat (Ward, 2010: 119). De waarden van de liberale democratie vormen juist voor een gevoel van samenhang onder de Europese bevolking. Alleen kan de EU niet aan deze waarden van een liberaal democratische staat voldoen doordat het EP te zwak is (Ward, 2010: 119). Eerder in deze scriptie is echter het EP besproken en daaruit blijkt dat het EP niet zozeer weinig macht heeft, maar meer een legitimiteitsprobleem doordat bijvoorbeeld de verkiezingsopkomst aan het dalen is.

Nog niet behandeld in deze scriptie maar wel zeer belangrijk, is dat er op economisch gebied misschien wel van Europees burgerschap gesproken kan worden. Hiermee worden vrijheden bedoeld zoals het kopen en verkopen van goederen en werken in andere Europese landen waar inwoners van de EU aan gewend zijn geraakt. EU burgers hebben echter geen hoge mate van identificatie met de instituties die dit hebben bewerkstelligd (Schmitter, 2000: 41). Het is een uitdaging voor de EU om deze economische vrijheden te combineren met politieke rechten en plichten die Europeanen tevreden zullen stellen. Hiermee zullen burgers zich identificeren met het

supranationale beleid dat hen beschermt. Volgens Schmitter (2000: 42) valt er niet veel te verwachten van een EU burgerschap. Volgens hem is het direct verkiezen van het EP mislukt door lage opkomsten. Ook heeft de EU te maken met steeds groter wordende problemen met betrekking tot haar legitimiteit.

Schmitter (2000) kijkt hier ook te veel naar het maken van een Europees burgerschap. Dit is niet het doel van de EU. Het EP is ook niet mislukt. Het heeft de laatste tijd meer macht gekregen. Naar de lage opkomst moet wel serieus gekeken worden. Het is echter zeer belangrijk dat het EP meer macht heeft gekregen om een serieuze rol te spelen tussen de Commissie, de Raad van de EU en de lidstaten.

6. Conclusie

De EU is een combinatie van intergouvernementele aspecten en supranationale aspecten. De lidstaten en de Europese Raad belichamen de intergouvernementele aspecten. Voorbeelden hiervan zijn het samenwerken tussen staten en als een internationale organisatie tot overeenkomsten met elkaar komen in de vorm van bijvoorbeeld bindende afspraken. Anderzijds vertegenwoordigen de Commissie en het EP de supranationale aspecten van de EU. De Commissarissen handelen in het Europees belang en worden gezien als de uitvoerende macht van de EU die los staat van de lidstaten. Het EP moet de inwoners van de EU vertegenwoordigen en staat los van de nationale parlementen. Ook is er een Europees gerechtshof dat toetst of de lidstaten het vastgestelde beleid wel uitvoeren.

Voor de EU is het belangrijk om de wisselwerking tussen de instituties te blijven verbeteren. Het is nu nog in mijn ogen in te grote mate een internationale organisatie waar de lidstaten bepalen wat er gebeurt gecombineerd met supranationale aspecten wat geïnterpreteerd kan worden als iets wat op een Europese staat lijkt. Dit zorgt voor onduidelijkheid bij de bevolking van de EU en het aanzwellen van kritiek op het democratisch tekort van de EU. In mijn ogen valt dit democratisch tekort mee, echter is er wel te veel onduidelijkheid waar nu de echte macht ligt. Een gekozen parlement waarbij de grootste partij de regeringsleider levert is in zekere zin ook democratisch. In gerespecteerde democratieën als Nederland en het Verenigd Koninkrijk is dit namelijk de procedure. Met name de Raad van de EU en de Europese Commissie kampen met een democratisch tekort, omdat de ministers die de lidstaten vertegenwoordigen te ver van het volk staan.

Een analyse van EU-instituties is echter niet genoeg om te bepalen of het mogelijk is om zonder Europese natie/*demos* een democratische EU te waarborgen. In het eerste deel is er geanalyseerd hoe de stand van zaken nu is. Nu moet er gekeken worden of een Europese *demos* daadwerkelijk essentieel is voor het democratisch functioneren van de EU.

Volgens de *no demos* thesis is het niet mogelijk om zonder een *demos* de EU te democratiseren. In een *demos* moet namelijk gedelibereerd worden en de politieke belangen gemobiliseerd worden. De EU valt echter niet meer onder de traditionele theorie van natiestaatsopbouw, doordat de EU niet probeert een natie te creëren binnen Europa. Er wordt zelfs door sommige stromingen gesteld dat de EU een nieuwe fase inluidt, voorbij aan de natiestaat. Dit komt doordat er wel gemeenschappelijke waarden zijn binnen de lidstaten van de EU. Zo is de norm voor de lidstaten een liberale democratie waarin de mensenrechten worden gewaarborgd. Ook is uit onderzoek van de Eurobarometer vastgesteld dat inwoners van de EU naast hun nationale identiteit zich ook verbonden voelen met een Europese identiteit. Hieruit blijkt dat de EU een nieuw soort fenomeen kan worden waarin de bevolking tot een bepaalde natie behoort maar zich ook identificeert met een overkoepelende identiteit. Wat wel in acht moet worden genomen is dat met name hoogopgeleiden mensen zich identificeren met de EU. Er moet goed worden opgelet dat dat niet tot een tweedeling leidt in de toekomst.

Het EP gaat een cruciale rol spelen als dit proces daadwerkelijk mogelijk is. Het is namelijk de enige instantie die de inwoners van de EU rechtstreeks vertegenwoordigt. Dat mensen zich nu in mindere mate verbonden voelen met de EU hoeft niet te betekenen dat dit in de toekomst ook het geval blijft. Identiteit kan namelijk veranderen. Voor de EU is het echter zeer lastig om een Europese natie te creëren, aangezien de lidstaten de middelen in handen hebben waarmee dit over het algemeen gebeurt (onderwijs bijvoorbeeld). Er zijn in de EU veel aanknopingspunten die een gecombineerde identiteit mogelijk maken. Engels wordt in steeds grotere mate de lingua franca binnen de EU, al kan dit door de Brexit nog veranderen.

De toekomst van de EU ligt er dan ook in om een gecombineerde identiteit te promoten. De EU moet geen pogingen meer doen tot het creëren van een Europese natie, deze zijn in het verleden al keer op keer mislukt. De EU moet mensen de ruimte geven om zich primair burger van zijn eigen land te voelen en tegelijkertijd zich verbonden te voelen met de Europese identiteit. Het EP gaat hier een belangrijke rol

in spelen. Ook moet niet worden uitgesloten dat het identiteitsgevoel van mensen met de tijd verandert. Als de EU ervoor zorgt dat haar inwoners het belang van de EU blijven inzien, gaan ze zich misschien op den duur meer met de EU betrokken voelen. Dit is echter niet essentieel voor het functioneren van de EU als een democratische unie.

De EU kan een unieke unie worden door te breken met de traditionele opvattingen van de natiestaat. Het kan een democratische unie worden met meerdere naties en een overkoepelende Europese identiteit.

7. Literatuurlijst

- Burns, C. (2015). The European Parliament. In: Cini, M. & Pérez-Solórzano Borrágán, N. (red.) (2015). *European Union Politics*. (155-166). Oxford: Oxford University Press.
- Egeberg, E. (2015). The European Commission. In: Cini, M. & Pérez-Solórzano Borrágán, N. (red.) (2015). *European Union Politics*. (125-137). Oxford: Oxford University Press.
- Drachenberg, R. & Brianson, A. (2015). Policy-making in the European Union. In: Cini, M. & Pérez-Solórzano Borrágán, N. (red.) (2015). *European Union Politics*. (197-213). Oxford: Oxford University Press.
- Eriksen, E. (2009). *The Unfinished Democratization of Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Eurobarometer. (2014). European Citizenship. *TNS Opinion & Social*.
- Gutmann, A. & Thompson, D. (2004). *Why Deliberative Democracy?* Princeton: Princeton U.P.
- Habermas, J. (1974). The Public Sphere: An Encyclopedia Article. *New German Critique*, 3, 49-55.
- Harris, E. (2011). Nation-State and the European Union: Lost in a Battle for Identity, *Politicka Misao*, 48(2), 91-109.
- Kapsis, I. (2015). The Court of Justice of the European Union. In: Cini, M. & Pérez-Solórzano Borrágán, N. (red.) (2015) *European Union Politics*. (167-178). Oxford: Oxford University Press.
- Lewis, J. (2015). The European Council and the Council of the European Union. In: Cini, M. & Pérez-Solórzano Borrágán, N. (red.) (2015). *European Union Politics*. (138-154). Oxford: Oxford University Press.
- Linz, J. & Stepan, A. (1996). *Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe, South America, and Post-Communist Europe*. Baltimore & London: The Johns Hopkins U.P.
- Schimmelfennig, F. (2010). The normative origins of democracy in the European Union: toward a transformationalist theory of democratization. *European Political Science Review*, 2(2), 211-233.
- Schmitter, P. (2000). *How to Democratize the European Union ... and Why Bother?* Boston: Rowman & Littlefield.
- Schulz-Forberg, H. & Stråth, B. (2010). *The Political History of European Integration: The hypocrisy of democracy-thought-market*. Londen & New York: Routledge.

Ward, T. (2010). The European Union: a crisis of legitimacy? *European View*, 9, 115-127.